Helmikuu 2018

Lausunto Eduskunnan ympäristövaliokunnalle Jätelain muutosesitykseen (HE 195/2017 vp)

Kiitämme pyynnöstä antaa lausunto ja kutsusta ympäristövaliokunnan kuulemistilaisuuteen 27.2.2018

1.Kunnan jätehuoltovastuun rajaaminen

Hallituksen esityksessä on ehdotettu jätelain 32 §:ään muutoksia, joilla kunnan vastuuta jätehuollon järjestämisessä halutaan rajata siten, että kuntien jätehuoltovastuulta poistuisivat vuoden 2011 jätelain kokonaisuudistuksessa kunnan vastuulle palautettujen yksityisten koulutus-, sosiaali- ja terveyspalveluiden yhdyskuntajätteen jätehuollon järjestäminen sekä mm. vuosikymmeniä kuntien vastuulle kuuluneiden valtion, seurakuntien ja muiden vastaavien julkista hallinto-ja palvelutoimintaa harjoittavien yhteisöjen ja yhdistysten jätehuollon järjestäminen.

Lisäksi jätelain 42 §:ää esitetään muutettavaksi siten, että kunnan vastuulle jääviksi esitetyn kunnan hallinto- ja palvelutoiminnan jätehuolto voidaan hakemuksesta järjestää kiinteistön haltijan järjestämänä, jos tämä kokonaisuutena arvioiden on perusteltua kiinteistön jätehuollon järjestämiseksi ja johtaa etusijajärjestyksen kannalta vähintään yhtä hyvään lopputulokseen.

Kyseiset muutosesitykset jätelakiin ovat malliesimerkkejä häikäilemättömästä edunvalvonnasta, jossa hallitusohjelmiin pyritään ujuttamaan merkittäviä yhteiskunnan yleistä etua loukkaavia irtiottoja, joita perustellaan ylevillä tavoitteilla kilpailun ja yritystoiminnan edistämisestä.

32 §:n rajaus rajoittaa kuntavastuulta poistettaviksi esitettyjen tahojen valinnanvapautta, koska ne eivät enää jatkossa voisi käyttää vuosikymmenien aikana näiden tarpeisiin räätälöityjä palveluita, koska jätelain 145 §:ään leivottu markkinaehtoisen toiminannan rajoittaminen tekee käytännössä mahdottomaksi kuntayhtiöiden osallistumisen isompiin tarjouskilpailuihin. Kuntavastuun ulkopuolisten toimijoiden jätehuoltopalveluthan lasketaan markkinaehtoiseen toimintaan ja esim. yhden keskussairaalan jätehuollon liikevaihto on enemmän kuin 5 % alle 10 miljoonan euron liikevaihtoa tekevän jäteyhtiön liikevaihdosta.

42 §:n ujuttaminen valmisteluun on taas esimerkki syrjivän lainsäädännön hankkeesta, sillä siinä yksityisille jätehuoltoyhtiöille jätetään takaovi auki kaikkiin kunnan hallinto-ja palvelukiinteistöihin, mutta kuntayhtiöiltä evätään edellä mainituin perustein osallistuminen valtion, maakuntien ja seurakuntien ym. kuntavastuulta poistetavaksi esitettyjen tahojen jätehuoltopalveluiden järjestämiseen.

Hallituksen esitykseen kirjattu kuntavastuun rajaaminen on tarpeeton ja haitallinen muutos. Jätevirtojen ohjaaminen yksityisten toimijoiden varaan ilman niillä olevaa tarvittavaa jätteenkäsittelykapasiteettia, tarkoittaa Suomen kaltaisessa maassa lisää jätekuljetuksia sekä jätteiden vientiä ulkomaille ja kustannusten lisäystä jätteentuottajille.

Esitämme, että jätelain 32 § jätetään nykyiselleen. Mikäli hallitus ei katso voivansa perääntyä hallitusohjelmassa hyväksymästään vastuunjaon rajauksesta, vähintä mitä se voi vielä tehdä on lisätä 42 §:ään kirjaus, jolla kuntavastuun piiristä pois jääville tahoille jätetään mahdollisuus jäädä tai päästä kuntavastuisen jätehuollon

asiakkaaksi samoin perustein kuin 42 §:n luonnoksessa kuntien kiinteistöille annettaisiin lupa poiketa velvollisuudesta luovuttaa jäte kunnan järjestämään jätehuoltoon. Tätä liikevaihtoa ei laskettaisi markkinaehtoiseen osuuteen vaan toissijaiseen vastuuseen. Tämä kirjaus olisi merkittävä myös alueellisten erojen huomioimisen kannalta, koska TSV:n mahdollisuudella olisi varmasti hintojen riistäytymistä ehkäisevä vaikutus etenkin syrjäisemmillä alueilla.

Tämä kirjaus olisi merkittävä myös hallinnollisen taakan keventämisen näkökulmasta, koska kuntayhtiöt ovat huolehtineet jätehuoltopalveluiden räätälöinnin ja urakoinnin kilpailuttamisesta. Kilpailuttaminen vaatii asiantuntemusta, jota näillä tahoilla ei vielä ole, koska jätehuolto on ollut ulkoistettuna kuntayhtiöille.

32 §:ään ja 42 §:ään esitetyt muutokset jättävät kuntavastuun ulkopuolelle siirrettävät toimijat yksityisten monopolien armoille ja suosivat kohtuuttomasti muutamaa valtakunnallista suuryritystä. Tuntuu oudolta, että jätelakiesityksessä edistetään tällaisten yksityisten monopolien syntyä, kun samaan aikaan sairaanhoidossa Meri-Lapin tapauksen johdosta valmistellaan lainsäädäntöä, jolla vastaava yksityisten monopolien syntyminen pystyttäisiin estämään.
alueelliset erityispiirteet huomioiden.”

Lakivalmistelussa alueellisten erojen huomiointi ja yritysvaikutusten arviointi ovat jääneet hyvin vähäiseksi. Nyt kuntayhtiöt hoitavat kilpailutukset omilla toimialueillaan, joita on koko Suomessa n. 25 kappaletta. Kuljetuksissa on mukana paljon paikallisia kuljetusyrittäjiä, jotka tulevat jäämään ilman näitäkin urakoita, kun esim. Puolustusvoimat tai Senaattikiinteistöt järjestävät valtakunnallisia kilpailutuksia. Esimakua tästä on jo olemassa esim Rinki-keräyksessä, jossa Rinki Oy kilpailutti koko Suomen vain 11 urakka-alueena, kun aikaisemmin kuntien hoitaessa pakkausjätteitä urakka-alueita oli yli 35 kappaletta.

2.Markkinaehtoisen toiminnan rajoittaminen

Jätelain 145 a §:n osalta kuntayhtiöiden EU:n hankintadirektiivin 20 %:n ulosmyyntirajaa tiukempi sääntely on katastrofaalista Suomen jätehuoltojärjestelmälle, koska rajaukset:

- ***heikentävät jätehuollon palvelujen saatavuutta ja saavutettavuutta*** koko maassa
- ***tulevat nostamaan kotitalouksien ja yritysten jätehuollon kustannuksia*** sekä
- ***heikentävät kiertotaloutta tukevien kierrätysratkaisujen syntymistä***

Hallituksen esitys nykyisessä muodossaan hyödyttää vain muutamaa suurta jätehuoltopalveluja tarjoavaa yritystä, mitä ei voi pitää tasapainoisena jätehuollon kehittämisenä eikä lainsäädännön lähtökohtana. Sitä ei voida pitää yhteiskunnan kokonaisedun mukaisena eikä myöskään jätehuoltopalveluja tarvitsevien etuna.

Kuntien jätelaitosten markkinaehtoinen toiminta tarjoaa yrityksille yhden lisävaihtoehdon.
Kuntien jätelaitokset julkisina toimijoina ja kunnan sidosyksikköinä ovat EU:n hankintadirektiivin mukaisesti voineet tarjota myös yksityisille yrityksille jätehuoltopalveluja enintään 20 % liikevaihdostaan. Ne ovat luoneet terveen kilpailuasetelman muutaman ison toimijan varaan keskittyneillä jätehuoltopalvelumarkkinoilla. Tämä on ehkäissyt myös hinnoittelun kohtuuttomuutta.

Muualla Euroopassa 20 %:n ulosmyyntirajan on katsottu täyttävän kilpailuneutraliteetin säilyttämisen vaatimukset, miksei se toimisi jatkossakin myös Suomessa.

Kuntien jätelaitosten avulla jätehuoltopalveluja tarvitsevat yritykset ovat saaneet tähän asti yhden palveluvaihtoehdon lisää sekä samalla varmistuksen, että yksityiset jätteenkäsittely-yritykset eivät pääse jätehuoltopalvelumarkkinoiden keskittyneisyyden johdosta rahastamaan pienyrityksiä. Yksityisen sektorin jätteenkäsittely-palvelutarjonta on jo nyt keskittynyttä ja tulisi lainmuutoksen myötä keskittymään entisestään. Pienet jätehuollon toimijat, joilla ei ole omaa jätteenkäsittelykapasiteettia, joutuvat ahtaalle.

EK:n jäsenistöstäkin voittajia tässä heidän ajamassaan muutoksessa olisivat vain muutamat isot jätealan yritykset. Pienet jätealan yritykset ja mm. kuljetusyritykset häviäisivät, mutta eivät varmaan sitä ymmärrä ennen kuin se tulee konkreettisesti eteen. Monet eivät edes tiedä koko lakimuutoksesta. Pk-yritykset eli jätteentuottajat tulevat myös olemaan ongelmissa, jos se lähellä oleva kuntayhtiö, mihin jätteet on tähän saakka toimitettu ei voi enää ottaa vastaan jätteitä. Minne sitten? Yksityistä tarjontaa ei ole. Tuplainfran rakentaminen tulee kalliiksi tai siten jätteitä kuljetetaan paljon pidemmälle kuin nyt, ehkä ulkomaillekin tai pahimmassa tapauksessa metsiin. Jätteentuottajan intressiä tässä ei ole kukaan juuri miettinyt.

3.Kuntien yhtiöt antavat paljon työtä ja mahdollisuuksia yksityisille yrityksille.

Suomessakin infraa on rakennettu aiempien jätelakien aikana, jolloin kunnilla on ollut nykyistä laajempi vastuu jätteistä. Esimerkiksi Kymenlaakson Jäte Oy käyttää yli puolet vuotuisesta liikevaihdostaan, viime vuonna yli 9 M€ vuodessa palvelujen ostamiseen yrityksiltä. Meillä ei ole esimerkiksi yhtään jäteautoa, vaan ostamme kuljetukset pääasiassa paikallisilta yksityisiltä yrityksiltä.

Meidän roolimme on koota yhteen toimialueemme jätevirtoja, kilpailuttaa niiden käsittely innovatiivisesti, jolloin yritykset voivat investoida tai perustaa uusia yrityksiä näiden jätevirtojen varaan ja maksaa investoinnit. Julkinen vastuu mahdollistaa jätevirtojen keräämisen ja niiden suhteellisen pysyvyyden. Yksityisellä kilpaillulla markkinalla se on vaikeampaa, joka näkyykin mm. siinä, että yksityisten yritysten investoinnit jätteenkäsittelyn tekniikkaan ovat paljon vaatimattomampia kuin julkisilla yhtiöllä

Kymenlaakson Jäte Oy on halunnut palvella yritysasiakkaitaan, joita on yhteensä yli 1200 kappaletta. Olemme investoineet kotitalous- ja yritysjätteen yhteiseen käsittelyinfraan vuosien 2011-2016 välillä n. 5 M€ luottaen lainsäätäjään, mutta nyt investointien maksamiseksi tarvittavaa jätemäärää ollaan taas kaventamassa toistuvilla lakimuutoksilla. Kuntayhtiöidenkin pitäisi voida luottaa lainsäädännön ennakoitavuuteen, että pystyisimme hoitamaan velvoitteemme ja jatkamaan alan pitkäjänteistä kehittämistä.

Kunnioitamme kilpailuneutraliteettia ja vaadimme, että sidosyksikkönä tuotettu jätehuolto saa jätelakiin oman, pysyvämmän markkinaehtoisen toiminnan ylärajan. Sen tulee noudattaa EU:n hankintadirektiivin rajaa eli enintään 20 % sidosyksikön liikevaihdosta.

4. Sidosyksikkösääntelyn siirtymäaika

Hallituksen esityksessä on tunnistettu jätehuoltoalan erityispiirteet, joita ovat jätehuollon rooli ympäristöterveyden ja -suojelun korkean tason turvaajana myös hajaasutusalueilla sekä poikkeusoloissa. Tämän takia jätelakiin ollaan esittämässä hankintalain (1397/2017) 15§ ja 16 §:iin poikkeavaa siirtymäaikaa.

Siirtymä-ajan osalta on esitetty vaatimuksia lyhentää siirtymäaikaa Hallituksen esityksessä olevasta 11 vuodesta. Mikäli sidosyksiköiden ulosmyynnissä päädytään tänä vuonna noudatettavaa 10 %-rajaa alhaisemmalle tasolle tulee siirtymäaika säilyttää vähintään hallituksen esityksen mukaisena eli 31.12.2029 saakka.

Perusteluina pitkälle siirtymäajalle on yrityspalveluiden jatkumisen turvaaminen Pk-yrityksille sekä kuntapuolen tekemien investointien kuolettamisen hoituminen ilman, että palveluiden käyttäjille aiheutuu kohtuutonta hinnankorotuspainetta. Yksityiselle jätehuoltosektorille täytyy antaa myös riittävästi aikaa oman käsittelykapasiteetin rakentamiselle.

5. Alueellisten erityispiirteiden huomioiminen

Hallitusohjelmassa on kirjattu kuntavastuun rajaamisen yhteydessä, että tässä huomioidaan alueelliset erityispiirteet. Lakiluonnoksessa ei alueellisia erityispiirteitä ole huomioitu mitenkään. Markkinaehtoisen toiminnan rajaa ei tule missään tapauksessa ehkä pääkaupunkiseutua lukuun ottamatta laskea alle 10 %:n.

6. Jätelakiesitys vie pohjaa uusilta kiertotalousinnovaatioilta

Pääministeri Sipilän hallituksen tavoitteena on nostaa Suomi kiertotalouden kärkimaaksi vuoteen 2025 mennessä

Jätteiden kierrätysratkaisujen avaimena on julkisen ja yksityisen sektorin yhteistyön mahdollistaminen ja kehittäminen. Hallituksen esitykseen kirjattu markkinaehtoisen toiminnan rajaus *(ensiksi 10 % ja v. 2030 alkaen 5 % tasolle)* muita EU-maita ja EU:n hankintadirektiivin sallimaa 20 % rajaa alemmaksi siirtää Suomen takamatkalle materiaalikierrätyksen tehostamisessa ja uusien liiketoimintamallien löytämisessä.

Kuntien jätelaitosten infrastruktuurin hyödyntäminen yhteistyöalustoina julkisen ja yksityisten toimijoiden kiertotalouden konsortioille murentuu.

Lainsäädäntömuutosten tulisi ennemmin mahdollistaa ja luoda parempia edellytyksiä uusien kiertotalousmallien kehittämiseksi.

Jätehuolto tarvitsee jätelakiin oman markkinaehtoisen toiminnan rajan, jotta voidaan luoda kuntien jätelaitosten ja yksityisten toimijoiden muodostamia kiertotalouden konsortioita. Jätelakiin kirjattavan markkinaehtoisen rajan tulee olla EU-hankintadirektiivin mukainen (20 % liikevaihdosta).

Kouvolassa 23.2.2018

Kymenlaakson Jäte Oy

Kari Martikainen
toimitusjohtaja